

Håller nerverna wid alla tillfällen. Lorry må-
 ke gifwa en medelmättig stor Hund 20 gran
 Opium, innan han kunde bringas i sömna,
 af hvilken hans hela kropp darrade, hvar-
 wid ögonen tillika blefwo dunkla, och öro-
 nen stödade. Han hade mycken svårighet
 wid at röra batdelen af kroppen, och han
 blåste ständigt et hwitt stenmigt skumm ifrån
 sig. Efter 6 timars förlopp wart han åter
 munter, åt och drack. Då sådana djur blif-
 wa öppnade, befinnes deras maga wara gan-
 ska mycket utwidgad, och Boerhaave wisse
 exempel, at man surst det intagne Opium
 fullkommeligen ligga qwar i magen, sedan
 det likwäl redan gjort sin fulla wärkan. Jag
 har i et mit stycke berättat samma besynner-
 liga omständighet om Bismörts fröet. När
 man jemnför denna wärkan med andra,
 så ser det ut, som skulle ibland, en obegrä-

peligt liten, och ibland åter en ganfska stor
 dosis, antingen wärta ingen ting, eller wä-
 enahanda. Lorry uplöste allenast et halft
 gran Opium i en Skeläpp watten och gjorde
 däraf et lavement, som sattes en medelmät-
 tig Hund. Denna Hunden fick deras alla
 de anmärkter som den förra. Han gaf ingen
 droppa ifrån sig af clogstret. Han gaf et
 lika sådant skumm ifrån sig som den förra.
 Hela hans kropp darrade, och batdelen der-
 af war förlamad. Hufvudet hängde nu hit
 nu dit, tills han med hårtighet upfor och å-
 ter upreste det. Han kröp med framfötter-
 na från det ena stället til det andra. Han
 wille intet dricka, ehuru han dock ej tycktes
 hafwa någon affky derföre. Dagen derpå
 först wardt han frisk igen.

(Fortsättning härnäst.)

Emedan Sal. kyrkoherdens wid Konst. Riddarhusens Församlingen, Hr. Doctor Abraham Petters-
 sons Predikningar öfwer wäna Sön-och Högtidsdags Evangelier, wunnit så allmänhetens bifall, at
 första upslagan redan är utgånen, och nere sedemera uttratt sin allsundan at blifwa ägare af detta us-
 byggeliga arbetet; altså gifwes härmed tillkänna, at beordre Werk, nästkommande Seminar, wil GUD,
 å ngo blif utlagr på Kongliga Tryckeriet här i Stockholm Prenumeratior a 27 Dal. samt för hwart
 Exemplar, på godt Tryckpapper emottages til nästa Aprilmanads slut, så wäl i Stockholm som i Sk-
 theborg, på Konglige Boktryckeriet emot den nu warande Förläggarens quittance. När arbetet blifwit
 färdigt, kan det intet säljas under 33 Dal. dito mynt. Man tänker uti denna sednare upslagan, se-
 wa mera utbyggelie skul, utiätta alla de Bibliska språk och versar, som utur Halmbofen tagne äro, hvil-
 ka uti förra upslagan allena med några ord anföras, de där skola bel och hålne i denna sednare inkoun-
 ma. Desslikes skola Evangelierne på samma sätt före Predikningarne utiättas, at man ej behöfwer
 hafwa Psalms-och Evangelii-böckerna, janta Bibelen, brede wid sig, då någon predikan läses, som der-
 af kunde hindra samtid andagt. Skriften lofwes bättre papper i denna sednare upslagan, än uti den förs-
 ra finnes, at förtiga nu skul och correctisse tryck. Om någon prenumererar på 14 exemplar, lofwes 2
 öfwer. Förläggaren försäkrar, at arbetet skul, et år efter början af tryckningen, blifwa färdigt.

Meteorologiske Observationer.

Kl. 8. f. m.				Kl. 2. e. m.				Kl. 9. e. m.				
Mart.	Bar.	Therm.	Wind. väd.	Bar.	Therm.	Wind. väd.	Bar.	Therm.	Wind. väd.	Bar.	Therm.	Wind. väd.
15	2	25:57	o. N.	- mult.	25:57	5.8.	W.	- mult.	25:63	1.8.	-	fnögl.
16	⊙	25:65	1.8.	Ö.	1 fnögl.	25:70	3.8.	Ö.	1 mult.	25:73	o.	- mult.
17	☾	25:78	o.	Ö.	1 fnögl.	25:82	1.8.	Ö.	1 fnögl.	25:81	2.u.	1 fnögl.
18	♂	26.4	6.u.	N.	1 klart.	26:13	1.u.	N.	1 klart.	26:16	7.u.	1 klart.
19	♂	26:15	9.u.	W.	- klart.	26:9	1.8.	W.	1 klart.	26:0	2.u.	1 klart.
20	♀	25:84	4.u.	W.	2 mult.	25:67	3.8.	W.	2 klart.	25:54	2.8.	1 klart.
21	♂	25:45	2.8.	NÖ.	1 fnögl.	25:55	2.u.	NÖ.	1 mult.			

Den 18 Första qv. Kl. 11 f. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 29 MARTII 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

(Fortsättning)

Om Opium.

Här Opium yttrar så häftig värkan i magen och de nedersta tarmarne, skulle man förmoda det göra ännu större värkan om det omedelbarligen blefwe blandat med blodet. Lorry har försökt detta. Han öppnade en blodåder på låret af en Hund, och lått så mycket blod utflöta, som han wille inspruta af opium. Han uplöste 30 gran där af i watten, insprutade det i ådern lika så warmt som blodet är. Detta skedde med mycket försigtighet, och allenast småningom, ty om detta intet i ångt tages, så kan blott watten allena å'ad komma de wäldsamaste anstötter. Hunden förbands sedan. Hunden feck ett litet darrande uti kroppen, med afwärlande sömn, och någon fradga för munnen. Men alla anstötterna woro mycket drågligare, än wid de förra försöken. Detta rön har ofta blifwit gjordt, och man har altid funnit at Opium i den omlöpande blodmassan hos en hund intet yttrar någon spynnelig häftig värkan.

Hwad kan man nu wäl föreställa sig för värkan af detta medlet, då det allenast utwärtens blifwer brukadt? Man måste förnuftigt wis hålla det för ganska kraftlöst. Men man bedrager sig på et förunderligt sätt. På en medelmåttig stor hund skars et litet sår på låret, som ej war djupare än at det gick in uti fethinnan. I detta såret blefwo 24 gran Opium som pulver insfrödt.

Såret wardt wäl förbundet, och man låt hunden gå. Wårkan deraf följde snart. Hunden gick i början med stolande öron, utsträckt tunga, wilde ögon och låstig skumm för munnen. Ruteligen föll han i sömn, ehuru han tycktes lifsom wilja strida deremot. Håruppå for han upp igen med häftiga räckningar, hwilka börjades i swantsen, och utbredde sig sedan öfwer hela kroppen. Under sielfwa sömnen darrade han beständigt. När got derefter dog han. Magen och tarmarna woro mycket utwidgade och fyllda med luft, som de altid plåga wara då Opium ditkommer. Han war helt lifslös, ehuru det berättas at Turlarnes döda kroppar, som wid slagningar ligga på walplatsen, i alla leber stola wara mjuka och böjsamma, för det mycketna Opit skuld, de beständigt brula. Bloden war hwarken rödare, eller tunnare än hos en annan hund. Om wi wilja förwadra oss öfwer detta, så lär det följande falla oss obegripeligare. Et friskt och muntert Fruentimer om 35 år, som wid häftiga colique plågor mycket brukat Sydenhams Opiat droppar, och deraf funnit sig lifad, då plågorna warit som häftigast, lade wid en swår tandwärl en bred Mousche med ungefär 2 gran Opium på den ena tinningen. I ögnablicket fick hon rasande phantasier och frampaktiga räckningar i munnen. Man boritog då straxt mouschen, och raseriet tillika med convulsionerne uphördte i desamma. Hon qwarbehöllt allenast någon hufwudwärl, men hwilken äfwen förswann så snart tandwårcken åter insfåtte sig.

När man betraktar alla dessa försträckeliga wårkningar, måste man betänna, at de söja sådane lagar, hwilkas grund och

rätta beskaffenhet ännu äro och helt obekanta. Därför är detta ett af de medel, hvars bruk uti sjukdomar vi måstadels måste lära ut af erfarenheten. Jag vil här berätta det förnämsta af hwad man genom erfarenheten wet, och hoppas at mycket deraf, åter kan utplåna det elaka begrep hos mina Läsare, hwilket jag hittills gjordt dem om Opio. Det är en wass knif, som man aldrig bör gifwa i händer på barn, eller obetänksamt folk, men hwilket i en skickelig och förståndig mans hand kan wärkställa under-curer.

Sjukdomar gifwas uti hwilka Opium är mycket skadeligit, eller hwarest man åtminstone intet, utan fara, kan bruka det samma. Så äro alla de tillfällen, hwarest tecken äro förhanden af någon fullblodighet, utaf förstoppningar eller inflammationer. Alla sömngifwande medel upwäcka rörelse i bloden, hwilket gör fullblodigheten farliga-re. Wid blod-afotningar, som flyta förli-ret, är des bruk äfwen så ojäkert, som wid de, hwilka flyta för starkt, emedan det antingen aldeles slämmer begge, eller och igenom en åstadkommen rörelse uti bloden ölar dem förmycket. För den orsakens skull är det uti durklopp oförsligt handlat, då man utan urskillning brukar Opium emot plågor-na. Först sedan man tillräckeligen nytjat afförings-medel, sedan orsaken til durkloppet blifwit häfwen, och krafterna allenast böra återställas, då är Opium det bästa medlet. Men utom des, förorsakar det allenast den sulka en tvungen och emot naturen swi-

dande lös sömn. Den förderfwade skarpa materien, som är orsaken til durkloppet samlar sig, och skadar allt mer och mer. Inflammationer förwandlor sig i heta brand, och denna beledsagas af döden. Så säger Doctor Young, så utlåter sig äfwen Bringle, då han säger, at Opiaer i rödsot aldeles intet för böra gifwas, än då de första wägarna, mage och tarmar wäl äro reade, emedan de äro fylde med wäder och rötagtiga wättnor. Man kan tillägga, emedan selfwa Opium ganska mycket uppöfer mage och tarmar, förmedelst en myckenhet elastisk luft som det i dem förorsakar. Men då dese wägarna äro rensade, råder han at med små doser af Opio göra början. Följer dock intet derutaf någon durklopp på, så är det tekn, at mer purger-medel böra brukas. Då sjukdomen utom des är uti aftagande, äro Theriac och Opium förträffeliga medel, som äfwen Doctor Daignan förlätrar, och Doctor Lambjma, hwilken skrifwit en egen af-handling om durklopps mångahanda sorter, påstår, med fullt stål, det samma, at i durklopp sammansatta purger-medel med Opiaer. Jag anförer med lit allenast de nyares skrifter, emedan dese i saker, som bero på sednare tiders flitiga erfarenhet, alltid äga det största wites-ord. Utom des wet man at Opiaeters för modna brukande i Colique alltid lemnar efter sig en swaghet i tarmar-ue, som ofta är warre än selfwa coliquen-

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

Mart.	Kl. 8. f. m.				Kl. 2. e. m.				Kl. 9. e. m.			
	Bar.	Therm.	wind.	väd.	Bar.	Therm.	wind.	väd.	Bar.	Therm.	wind.	väd.
22	24:98	1.8.	W.	1 fnögl.	24:94	1.8.	W.	- mult.	24:82	1.u.	2	fnögl.
23	24:80	5.u.	N.	1 fnögl.	24:77	1.8.	W.	1 fnögl.	24:77	2.8.	1	fnögl.
24	24:77	1.u.	W.	- ström.	24:79	2.8.	W.	1 kcart.	24:99	0.	-	klart.
25	24:87	1.u.	N.	1 fnögl.	24:57	2.8.	NO.	1 fnögl.	24:45	0.	1	fnögl.
26	24:54	3.u.	NW.	3 mult.	24:76	1.u.	W.	3 fnögl.	24:84	1.u.	2	fnögl.
27	24:86	0.	S.	1 mult.	24:78	3.8.	S.	1 mult.	24:70	1.8.	1	mult.
28	24:64	2.8.	SW.	- fnögl.	24:81	2.8.	W.	1 mult.	25:0	1.u.	7	mult.

Den 26 Fullm. Kl. 1 e. m.

STOCKHOLMS W E K O B L A D.

LÖRDAGEN DEN 5 APRIL 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

(Fortsättning)

Om Opium.

Oflwa Opium för mycket brukadt wid häftiga plågor, återkomma de snart desto swårare, eller gör det de delorna af kroppen lamma och känslolösa. Misbrukas det i gift- plågor, upkommer derutaf hopdragne Lemmar. Brukas det på samma sätt i fallsiuka, försärfar det fänighet. I hetsiga sukdomar ökar det allt det onda, bespinnerligast yrslen. Den som är andfädd och trångbröstad, får deraf mera swårighet wid at andas, och för dem som hafwa lungföt, äro heftiska, eller hafwa wattusot, påstyndar det döden, i det deras elände allenast på en kort tid lindras. Af de anförde rön synes at man äfwen i chyrkirer bör bruka det med försiktighet, ty af erfarenheten wet man, at det också denna wägen tränger sig til hiernan, emedan det kan förorsaka en swår sömn-sjukan. Man har emot sten-plågor, som clostr npttiat bladen af Holmört, som varit lokade, hwilket märkat på lika sätt som Opium, och en förwirring på förståndet, har varit påföljden.

Andre sukdomar gifwas, uti hwilka Opium intet hjälper någon ting, ehuru det dock intet gör mycket stor skada. Många bruka det med mycket godt hopp i ögonwatt emot ögon-wärk; men utan all werkan. Man har äfwen säfångt brukadt det i gamla elaka sär. I manie, då sel är på förståndet, eller narraktig dårskap, är det af många försökt, och besunnit kraftlös. Doctor Mead

försätrar af egen erfarenhet, at de som äro tofuga, så utaf opio ingen ro, och Lörro bekräftar det samma. En menniska om 30. år, som af kärlek och flera twistwelsknutar blef fänig, mädde eljest wäl, allenast at han hwar natt rasade. Herr Lörro förordnade, til at stilla honom med, en drick af roqiswande medel, hwarigenom han kom i 3 timars sömn. Andteligen lode han härtit et gran Opium, och den sulas raseri war denna natten häftigare, än eljest. Då han den andra dagen oförträckt lade 2 gran Opium til, blef raseriet dubbelt starkare. Den sula blef nederslagen watt och stilla, men fick ryckningar öfwer hela kroppen. Så liten rättighet har Opium på förståndet, och de före tillägnar Pope det samma dumbets Gudinnan och hennes barn uti sin Dunciad. Dock, Opium har likwäl sina förträffeliga bygder. Förstånd fördras allenast af then som förordnar det, ehuru Opium self icke gör dessamma. Geoffroy har fasthållt en regel wid des brukande. Namligen, at intet bruka det då naturen will göra någon afföring. Äfwen så litet bör det brukas, hwaräst plågornes stillande är farligare, eller ådrager något större ondt, än de sielwa äro. Korteligen, Opium bör brukas med noga essertanka och försiktighet. Det är wid alla tilfällen et Gudomeligit medel, då det rätt nytjas, och utom des är Opium bruk ganska sällan utan betydande skada. Sälunda förs man biott dersöre intet tro det, emedan man intet alltid kan wara säker om dens insikt som förordnar det. Garan wid des bruk bestar deruti, at man intet får begå något fettsig då det skal gifwas. Jag har redan sagt: Det är en waf knif, hwilken har sin största nytta. Men

man måste agta sig, at ej omfatta honom på äggen. Ty wil utaf Doctor Young anföras några suidomar, i hvilka Opium plågor gjöra oförlitneliga tjenster.

Urfarenheten lærer at uti njure, och stenplågor, 50 til 60 droppar af uplöst Opium (Laudanum) förfäret den suka utur de ofördasle plågor i den förfäste ro. Den förut i uringångarne uppehållne och inflämde stenen, faller utan plåga in i blåsan, och den igenom den tränga Uringångens framvägiga hopsnörning, förforsakade pinsamma värken, blifwer tillika häftwa, i det kramper gifwer efter, och öpnar vägen för stenen. Men denna werkan åstadkommes allenast genom stora doser af opio. Gifwes för litet deraf, sker det samma, som wid hysteriska tillfällen, nemligen, at kramper ökas derigenom.

At öka värkorna hos en Barnafödessa, och at förekomma eftervärkarna, sinnes intet medel i werlden bättre än Opium. Ehuru dessa båda värkningarna tyckas stunda emot hvarannan, så låta de dock förklara sig på samma sätt, som i det förra fallet.

Sådana suidomar hwarigenom Barn få hårda fjörtlar, och blifwa benägna til den Angelska sinfan, hvilka bägge äro beledsagade med durlopp, fördras små doser af opio, hwarwid absorberande medel, stål, och China böra brukas.

Den nytta som Opium wisar i vissa perioder af Kopporna, verakt et starkare wätsko: nas bearbetande, tillika med bulain-

gens återställande erfordras, är äfwen orsaken hwarföre man bör undwika det wid inwärtens inflammationer, då bulainig ständigt är at befrukta. Afföringar böra då snarare befordras, är at ännu mera hjälpa til flockningen. Dock tål denna regelen undantag; och ehuru det är wist at fömjungiframde medel äro skadeliga der, hwarest åderlätning är nyttig, så kan man ändå ibland förordna båda efter hvarannan, då det ena tjänar at förbättra det andra med, och deras goda werkingar intet äro beledsagade med deras onda. Men dessa göromålen erfordra en ganfsa stor practisk klofhet på det man intet igenom begge medlens sammanblandande allenast förforsakar de elate werkingarna, och hindrar de goda.

Så nyttigt det är at 2 eller 3 timor för en chirurgisk operation intaga en dos Opium, så skadeligt är äfwen at åter taga det efter operation. Man bör då förkomma de nervagtiga delarnas krampe och spänning, blodens tortunnande och därlemligt förtjoppning. Dertore är wid sådana tillfällen åderlätning och en god diet nyttige, mot opium d. remot skadeligt. Äfwen detta bör oft tagas wid benbrott. Allenast bör man undantaga brott i resbenen, hwillets spetsfar stika de ömtoliga delarna och förforsaka hosta, som rubbar förbandet, och hindrar delarnas förening.

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

April	Kl. 8. f. m.				Kl. 2. e. m.				Kl. 9. e. m.			
	Bar.	Therm.	vind.	väd.	Bar.	Therm.	vind.	väd.	Bar.	Therm.	vind.	väd.
29	27	1.8.	Ö.	- mult.	25:13	5.8.	S.	- mult.	25:19	2.8.	-	mult.
30	27:29	0.	S.	- mult.	25:35	5.8.	S.	- klart.	25:41	1.8.	1	klart.
31	27:50	0.	W.	- mult.	25:55	2.8.	Ö.	- mult.	25:50	1.8.	-	klart.
1	27:27	2.8.	Ö.	1 mult.	25:27	4.8.	S.	1 klart.	25:27	3.8.	v	mult.
2	27:26	3.8.	S.	1 klart.	25:24	6.8.	S.	1 ström.	25:30	2.8.	-	klart.
3	27:40	2.8.	N.	- klart.	25:59	5.8.	N.	1 klart.	25:74	1 u.	-	mult.
4	27:80	4. u.	N.	- klart.	25:85	6.8.	N.	- klart.	25:87	2.8.	-	klart.

Den 2. Sidsta. Quart. kl. 2 e. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 12 APRIL 1766.

Lärda Saker, ock Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning)

Om Opium.

Sär man en gång sedt hwad lung-
sotiska, heftiska, och med en tä-
rande feber, eller med den gruf-
weliga kräftan plågade personer,
så för en wedergweckande lisa och ro af O-
pio, och då man deremot betänker, at man
skynar deras död igenom detta medlets gif-
wande: råkar man i en så swår förlågenhet,
hvilken jag intet tror mig kunna utreda.
Jag will onsföra hwad Doctor Young säger
derom, och jag skrifer det med en rörelse,
som tvingar mig at öfvergifwa detta be-
dröfweliga ämnet. Jag har haft många
lungfotiga, säger Herr Young, som varit
så fattiga at de ej mågtat med köpa rogif-
wande medel, och hwilka hade mycket af
utstå, innan Naturen igenom uphöstningen
kunde bana sig utwäg, hwarpå de wäl fort-
foro at hosta, men hostade dock up mycket
och med lätthet. Det är sant, sukdämen
gick altid sin beständiga gång, och slutade
sig änteligen med döden. Men, de sinla
dogo långsamt och småningom, de behöllo
förståndet til slutet, och dogo, sedan inga
krafter mera woro öfrige. Det förnåma
folket deremot, som för hwar krämpa ä-
stunda et recept, och för hwarje ansöt wil-
ja hafwa et egit medel, blifwa otälige, om
man intet stiller deras hosta, och skaffar
dem ro om nåtterna. Dessa båda wärknin-
gar kan Opium allena åstadkomma. De
suka taga det på allehanda sätt, de söfwa

derufaf bättre, och hosta mindre. De bruo
ka det gerna beständigt, blifwa slafwar der-
utaf, och måste öka dosis. Deras sömn
blifwer oroligare, de beklaga sig utan at
sielfwa märta det, och denna, den döende
Naturens strid, är det ängsligaste och öma-
ste at åståda. Om dagarna är hufvudet
tungt, och emot slutet blifwer dem ande-
drågten allt mer och mer swår, de förlora
då minnet, ligga i en slags pra, och kunn
na all Opium wagtadt, intet befrias ifrån
durkloppet. Den fattiga som intet äger nå-
got Opium, går stilla och nögd ur werlden,
hwaremot den rika gemenligen dör under
presel. Opium är dem utaf grunden skade-
ligt; ty det ökar förstoppningen uti lungan,
i det retrungen i såret deraf betages. Det
underhåller inflammation, och döller des til-
wärt. Det gifwer krafter at kunna utålla
hostan, men det ökar des yrskaf. Men skal
man dersföre nela en fattig siul detta söta
pallativet, hwarom han beder, när man
ändå intet kan hjelpa honom? Är en döen-
des nöd, som anhåller om et ögnablicks lin-
dring, wäl någon ting annat, än en röst
af Naturen, hwilken en Läkares skyldighet
är at höra.

Huru gärna wille icke jag åfwen beröm-
ma Opii brukande wid kräftan! Då kräf-
tan är i den grad at den ej mera kan cu-
reras, wore det snart en grufwelighet, at es
gifwa den siula denna enda lindringen, som
man kan göra honom. Man kalle det til-
ståndet, hwaruti Opium försätter of en art
af druckenhet, man säge at det lindrar plå-
gor på lifwets omkostnad. Allt ihetta kan
wara sant; men til åfwen tyrs är et sinne

nas fullkomliga bruk, lika så plågsamt, som förlängningen af en pinsam lefnad. Det är sant at en filosofie gifwes, hwilken lärar at utan räddhåga kunna anse et lif som består af långsamma plågor och marter, hwilket ändå måste slutas med döden. Men, utan at undersöka om denna wiskheten är den sanna, kunna wi säkerligen twifla på om alla kunna finna sig deruti. Läkaren får ostare på sultsängen, se swaga menniskor, åu starka filosofher.

Bon jour Min Herre.

Uberton pipor Tobak om dagen, är det för mycket? Det är af det bästa Petium optimum. Min hustru säger at jag blifwer mager därpå. Men som ogift karl war jag fet nog, och rökte lika så mycket. Mager är jag, spätta gör jag mycket, i. g. pipor röker jag, intet de minsta hufwuden. Är det för mycket? Allenast ut med språket: Ty är det för mycket, så är det för mycket; så kan jag låta blifwa det.

Nathan Rökare.

Swar.

Ja, ja, Rökare. Det är för mycket.

Läkarens Beträktelse om Hålsans Character.

i Läkare äro folk, hwarmed gementligen allenast stat gjøres. Det sker ganska sällan at man bettenar sig af oss för hålsans

skull, ty hwad våra regler beträffar, som wi gifwa i lefnads ordningen, så twet hwar och en at de aldrig blifwa i akt tagne, och huru också många sukdomar derigenom kunna förekommas. Det ser ut som minsta delen af de siuka öfwerlemnna sig våra curer i den afsikten, at ig-nom oss blifwa til hålsan återstälde. Då man blifwer sukt, onser man det först en tid, til des det blifwer värre. Sedan det blifwit värre, brukar man alla de husmedel man wet, tils det blifwer så elakt, at staden och hela wår famille får erfara wår sukdöm. Så snart den blifwer belant, nyttjar man alla wäners och fränders råd, tils man wil dö. Då man wil dö, kallas ändeligen Läkaren, och om han säger, at han kommer försent, hwarar man honom: Gjören J Edert bästa, mera åfundas intet af Eder. Han gör då änteligen sit bästa, det må sticka sig wät eller illa. Om wi bleswo brukade, för at hjälpa den siuke, kallades wi intet til honom, då först, när han kämpar med döden. Men, wi tjena til intet annat än gjöra dödsfallet så mycket ordentligare. Det är likså med Prästern: Wore folket angelägne om at saligen dö, skulle de tala med Prästen, innan sukdömens wäld redan asmattat deras sinneskræfter och wilja. Men som de allenast i sidska ögnablicket låta kalla honom, kunna de derwid intet hafwa annan assist, än at efter stånd och wärde händanskilias i närwaro af en Prästman och en Doctor.

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

April	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar. Therm.	wind.	vådl.	Bar. Therm.	wind.	vådl.	Bar. Therm.	wind.	vådl.
5 1/2	25:30	3. u. W.	- klart.	25:22	6.8. W.	- klart.	25:22	1.8.	- klart.
6 0	25:24	2. u. W.	- klart.	25:24	8.8. S.	1 klart.	25:24	4.8.	1 klart.
7 1/2	25:44	3.8. W.	1 mulit.	25:35	4.8. W.	1 mulit.	25:45	2.8.	1 ström.
8 1/2	25:60	1.8. NW.	1 mulit.	25:69	8.8. NW.	- klart.	25:69	5.8.	- klart.
9 1/2	25:64	4.8. W.	- mulit.	25:66	10.8. W.	- ström.	25:65	5.8.	- klart.
10 1/2	25:65	3.8. W.	- mulit.	25:67	11.8. W.	1 klart.	25:66	6.8.	- klart.
11 1/2	25:54	2.8. W.	- klart.	25:49	11.8. W.	1 klart.	25:41	7.8.	- mulit.

Den 9 Nymåne Kl. 11 f. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 19 APRIL 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning)

Om Hålsans Character.

Därföre ser man äfwen at ju förnämre folket äro, desto flera Läkare och andelige blifwa också wid deras död kallade. En gemen Karl dör emellan händerne på en ung Docent, och under talsalan af en Hjelpepräst eller Capellan. En förnäm man däremot, har wid hwar hand, wid hwar fot och wid sitt hufvud en högt försaren och wida berömd Läkare sittandes, och alla den Församlingens Präster, wid den Kyrkan dit han hörer, hafwa Kristningswis upmärksamhet hos honom. Ja, folk af högt stånd hålla sig äfwen lif Medici då de äro friska, hvilka de derföre löna, at de skola lof gifwa allt det, hwarigenom de förslösa sin hälsa och hvilka de befalla at tuga eller affätta, så snart de äro så oförståndiga och säga, at något som Herrskapet ei wilja underlåta, är farligt eller skadeligt. Man ser således wäl at Läkarena egentligen höra til then clafen af betjenter, hvilka för statens skull, göras til något, som man i hieswa werket ej behöfwer. De äro lika våra Heddukar och Löpare, hvilka då mustagerna bortklippas och skåden aflådas, äro lika sådana Laquaijer som de andra. I sådana sarnes beskaffenhet är intet at twisla, det icke äfwen så många Läkare skulle gifwas som nu, fast än ingen menniska wore sul: ty, sanningen at säga, så frågar ingen stort efter hälsan, då

hon med någon omsorg skal sökas och erhållas, utom man håller henne i så mätto allenast för lycka, som man kan hafwa henne för intet.

Naturen gör allt hwad möjligt är, at wara oss behjelpelig at lätteligen kunna förwärfwa denna lycka. Naturen, hwilka hon leder med mycket kortare tönningar, och nog trängre inskränker, äro långt mindre sårbara underkastade än wi, och ernå merendels måtet af sin naturliga lefnad, utan at under wägen, ifrån södflen til döden utslå mycket. Os däremot lemnar hon för lång tönning. Wi nyttja war större frihet utan inskränkning. Wårt hjerta lystrar efter nya wäluster, och wårt wit upfinner dem. Förnuftet bebrager sig, at billiga dem och friheten ställer dem i werck, utan at wi hafwa någon aning af den olyckan, i hwilken de leda oss. Som wi skulle wara fria och förnuftiga creatur, så sentis intet annat medel öfrigit at hålla oss wid naturens wäg, hwilken igenom hälsan förer oss til långt lif, än at den nödiga insigten blef oss meddelad, igenom hwilken wi kunde lära känna och undwita de farliga öfwoågarna, och at et wist förnuft walade öfwer vårt hjerta, och härskade under de lystna begär, hwilka beständigt retade det til widlöstigheter. Wi hafwa werkeligen fått denna insikten. Medici prädika för oss hälsans lagar, hwilka förnuftet sallar, och hwilka det, så gärna det och wille, ej kan neta. Men det har för mycket wänstap med våra begär, hwilka med ladsjor och band böra twingas. De däremot regera med en stränghet öfwer förnuftet, som en son ungefärligen är wan at förspörja af sin moder. Detta föraktet är war

lycka. Thuru naturen, som äskar menniskans wäl, gifwer förnuftet de strängaste besfallningar, så förestår det dock sin lycka på samma sätt, som tullbetjenterna, hwilka låta muta sig. Det frågar wäl änteligen, då wäkturerna klappar på dörren at inlåtas: hafwen J och sött gift med Eder? Men, de behöfwa allenast säga nej, och medbringa en sömndrick åt förnuftet, så gör det nog besked för skålen, och synghandelen går sin gilla gång. Utom denna wilkorliga oaktsamheten, skalle menniskorna wisserligen wara mycket friskare, än de nu äro. Men, det är såfångt at beklaga detta eländet eller at ångra det; ty så länge menniskor lefwa på jordelotet, blifwer det aldrig annorlunda. Hwar och en undwiker allenast det som han frugtar före. Men han fruktar allenast sådana saker, som äro beswärlige för hans känslsel och smär, aldrig sit eget falska hjerta, aldrig sina hemliga retelser, aldrig sit förnufts fördrag.

Utom detta wilkorliga menniskornas wärdslöshande, finnes ännu en annan orsak, som står deras hälsa i wägen, om de intet äro så lyckeliga, at wara födde med en sådan kropp, som äger alla wäsenteliga delar af hälsan. Denna lycka är det, hwilken jag egenteligen kan önska menniskorna; ty med någon annan önskan törs jag intet nålas Gudomligheten. Hälsan för hwilken wi

blott hafwa at tacka, i akt tagandet af naturens och förestrefne pligter, är en wilkorlig lycka, hwilken wi då först äga, så snart wi företaga oss at lefwa enligt lefnadsordningens reglor. Wi behöfwa allenast stitigt undersöka dessa pligter, så weta wi wägen at erhålla den wilkorliga hälsan.

Jag måste billigt frukta söka himmelen med anhållan at skänka oss denna lycka, som tyckes wara så litet betydande, at wi upoffra henne för en lustig minut bland goda wänner. Öfwer syndomarna, som äro följder af våra öfwerträdelser, böra wi intet knorra emot himmelen, och jag måste i ansende till dem, gifwa mina Läfare det råd det, hwilket den wisa Grefen Bias gaf de wildfinte Matroserna, hwilka i stormande hafwet bådo Gudarna om räddning från deras dergång. Beden intet högt, på det Gudarna ej må förnimma at J ären här. Wårt wilkorliga elände är et naturligt straff på våra förseelser, för hwilka wi utom det hafwa at förwänta Himmelsens rättfärdiga straff, emedan den ingalunda hemställt wårt eget behag at fördärfwa hälsan igenom våra wälluster.

(Fortfättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

April	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.
12	25:39	3.8.	W. - klart.	25:38	13.8.	W. 1 klart.	25:35	8.8.	- ström.
13	25:32	5.8.	W. 1 mult.	25:32	12.8.	W. 2 klart.	25:32	8.8.	- klart.
14	25:35	7.8.	W. - klart.	25:36	17.8.	S. 1 klart.	25:35	8.8.	- klart.
15	25:32	5.8.	Ö. - ström.	25:30	15.8.	S. - klart.	25:30	10.8.	- r ä g n.
16	25:40	7.8.	W. - ström.	25:45	9.8.	W. - mult.	25:49	4.8.	- klart.
17	25:55	3.8.	W. - klart.	25:57	11.8.	W. 1 klart.	25:57	6.8.	- klart.
18	25:57	5.8.	NO. - mult.	25:54	11.8.	Ö. 1 klart.	25:52	6.8.	o ström.

Den 17 Sist. Qv. kl. 7 e. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 26 APRIL 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

(Fortsättning)

Om Hålsans Character.

Hwad däremot den naturliga Hålsan beträffar, så beror den på et sammansättande af så många seldiga omständigheter, som intet äro uti vår magt, och hwartil våra dygder och laster så litet bidraga, at hon af hwar och en i så måtto kan anses som en blott lyckans åtgärd, hwilken himmelen allena förläner dem, hwilka densamma beskärdt et långt och hålsosamt lif på jorden. Då jag, som Läkare intet är i stånd at omedelbarligen vara mina Läsare behjelpelig til erhållande af denna fördelen, så wil jag som wån gjöra dem en önskan, och på det de må weta hwad denna önskan egenteligen innefattar, wil jag använda detta närvarande bladet at afskildra för dem den naturliga Hålsans character.

Hon är den måttstrecken, efter hwilken hwar och en kan måta sig, som åskundat weta, hwad han på sannolikt wis kan hafwa at hoppas af sin Hålsas bestånd och sit liff rådan e. Hon är således också sukdornas måttstreck, och det rättesnödre, efter hwilket man måste arbeta, då man söker förbättra ofullkomligheten af den naturliga Hålsan, at igenom konsten erhålla den wiskorliga.

Det första som fordras til en stark och hålsosam kropp, är den lyckan at wara ofrad af friska, starka och dygdiga Föräldrar, som äro i deras bästa år, och

hwilkas samtag äro wärkningar af en uheldad kärlek och ömhet. Det är onekligt, at barn kunna ärfwa sina föräldrars sukdornar. Föräldrars och barns likhet i ansen- de til deras kropps byggnad och ansikts likhet, bewisar ofriddigt en wis structurens öfwerens stämning; och som detta så spåbarligen fortplantar sig i de ötte delar, så skulle man wara gonnka ägensinnig, om man wille påstå, at de inwärtas delarna härutinnan intet toge någon andel. Det är mig och många Medici en öfwenhet exempel bekanta, at lungfotige föräldrar altid framtrödt sådana barn, hwilka antingen ifrån sielfwa barndomen warit lungfotige, eller och, som i medel-åldren blifwit det af så ringa ordsaker, och hwilka omöjteligen eljest kunnat åstadkomma denna sukdornen, om intet tropen förut genom at haft en besynerlig besnågenhet därtil. Dessamma ser man hända hos barn, hwilkas föräldrar warit plågade af Stenplågor, gickt, halsfukdomar, insamerade ögon, iholliga tänker, och andra sådana sukdornar. Kunna nu således de fel som äro uti structuren fortplantas på barnen; huru mycket mer lærer icke detta gälla med de felaktigheter som finnas i de flytande delarna, af hwilka den tillkommande menniskan bildas och näres? En sådan onekligt är redan i första anläggningen förderfwad, och kan aldrig hoppas erhålla hwarken hålla eller långt lif. Härutaf ser man at de intet hafwa wrätt, hwilka hålla fulliga menniskors gifermål för otilläteliga. Och det är wist, at föräldrar, hwilka igenom en togelstri lefnad wårdslösa sig, och fortplanta deras förderfwade hålsa på deras eländige efterkommande, äro spindlarna lika, som sielfwa upåta sina ungar, i det de jemte lifwet meddela barnen sukdornar.

nes frö, och äro äfwen sedermera orsaken till deras för tidiga och hastiga död.

Som böjelserna och sinnesrörelserna äfwen igenom Aine, mjölkten låter fortplanta sig på barn, som ännu di, så är det wäl mindre underligt, hwarföre lastfulla föräldrar tillfä med deras onda böjelser och begär fortplanta frukterna deraf, nämligen: sinkdomarne på deras efterkommande. Det är wäl sant, at man ofta ser fromma föräldrar hafwa illa artade barn, och tvärt om. Men här blandar sig upfostran och barnens egna öden med i spelet, så at siewa sakens grund blifwer ändock alltid riktig. Sjelfwa ägta skändet skulle redan deraföre allena pålägga föräldrarna, at utöfwa dygden, emedan lasterna göra detta skändet sunkigt, och gjöra bräckligheter och en swag hälsa till en naturlig arfmedel för deras efterkommande.

Man har från långliga tider tillbaka anmärkt, at en upelbad kärlek frambringar sundare frukter, än en trög pligtig swaga arbete, och lika som Læcurgus i denna affigten swang de Lacedemonier igenom et lagligt påbud, at nygifsta skulle plåga sina kärliga umgängen i hemlighet, emedan han förmodade, at detta så mycket mera skulle reta begärelserna, som eljest så lätteligen kunde afswalkas, så wil man äfwen of dageliga försarenheten bewisa riktigheten af detta konstgrepet, i det man påstår, at de så kallade naturlige barnen merendels äro starkare och muntrare, än et huut ätenskaps söner och döttrar.

Utaf de nprättade förteckningar på födda barn, har Boerhaawe sunnit, at de fri-

aste barn äro de, som födas i Januarii, Februarii och Mars, och man kunde härutaf förse Almonachen med några nya tecken, som skulle utwisa de dagar, som wore de bästa at gifsta sig på. Man borde wärdeligen hafwa all omsorg öfward för sina efterkommande, som på wäget såti kunde bringa draga till deras naturis styrka och fasthet, i synnerhet som detta är en sak af högsta betydelse ej allenast för barnen siewa och föräldrarna, utan äfwen för det allmänna i gemen, som skal hafwa nytta af deras lefnad.

Mödrarna hafwa ganska mycken andel i deras barns naturlige hälsa. Under hela den tiden då de se liggja under sina mödrars hjertan lägges grunden till barnens lif, hälsa och död, wellighet, swaghet, sunkighet eller styrka, swaghet och en lycklig ålder. Det första sker, när mödrarna under denna tiden undwika alla högliga sinnesrörelser, stona sin hälsa, men ändå bruka sina krafter och intet genom wellighet föröarswa sig. Om man utaf kreatur wil hafwa starkt arbete, låter man modren arbeta wäl, och öfwa sin kropp, och härutinnan berede wi härma dem, emedan wi, i detta affendet, intet äro annat än kreatur. Sörres söger, at wi wid våra barns upfostran, förärfkonsten at så goda hästar, emedan wi äro mera efterlärne wid våra barn, än wid föllungarne. Om ständigheten gifwas nog, som icke låta ändra sig, emedan de intet stå i modrens mant. Desto mer skulle mon i aft taga dem, hwilka kunna ändras. Til de förra hörer, då modren går med twillingar, då hon siewt är sunklig, eller söder för bittido, m. m. Alla barn som födas wid sådana omständigheter, äro swagare och flenare om alla andra omständigheter eljest äro lika. (Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

April	Kl. 2. f. n.			Kl. 2. c. n.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	wind. wädl.	Bar.	Therm.	wind. wädl.	Bar.	Therm.	wind. wädl.
19	25:57	4.8.	N. - mult.	25:57	9.8.	N. 1 klart.	25:57	4.8.	N - klart.
20	25:57	6.8.	Ö. - klart.	25:61	15.8.	S. 1 klart.	25:62	9.8.	S - klart.
21	25:61	9.8.	Ö. - klart.	25:61	15.8.	S. - klart.	25:61	9.8.	S - klart.
22	25:61	8.8.	Ö. - klart.	25:65	14.8.	S. 1 klart.	25:65	9.8.	S - klart.
23	25:67	6.8.	S. - klart.	25:70	15.8.	S. 1 klart.	25:74	6.8.	S - klart.
24	25:77	3.8.	S. - klart.	25:81	16.8.	S. - klart.	25:82	9.8.	S - klart.
25	25:85	3.8.	NO. - klart.	25:85	14.8.	SO. 1 klart.	25:82	8.8.	S - klart.

Den 25 Fullm. Kl. 2 9. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 3 MAJ 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning)

Om Hålsans Character.

Det är tecken til en god naturlig hålsa, då barn wåro långsamt, sent, och intet för hastigt på en gång fluta i högden. Sålän är en menniska af extra ordinaire längd tillika stark, fast och hålsosam. De långsta Resar duga aldränst til Soldater, och Goliath är intet den enda, som redan bewist detta. Sådana hafwa en tid, då de wåro mycket hastigt, hwarigenom lärilen förbitida blifwa hårda, och faran at få lungfoten altid är at befrukta. Alexander Magnus lät en gång wid et Fälttog gjöra ganska stora och långa Sångar för sina Soldater, som woro mycket fdrre än folket war, blott i den af silken, som Curtius säger, at wilja inbilla sina efterkommande at han hast så ofanteligen stort folk. Huru kunde han wäl inbilla sig, at wi skulle tro det sinä karlar intet kunna gjöra sådana gärningar, som hos Macedonier gjorde? Han war siels en Dwärg, han som wille klänga sig upp til Månan, at gjöra nya erföningar. Nej, sannerligen, man kan förr tiltro smått folk stora gjärningar, än dem som äro långa och stora, emedan de förra gemenligen äro friskare än de sedwäre. Boerhaave intyggar, at han anmärkt, det Ynglingar, hwilka knapt syntes wåra, warit de friskaste. Draklen. dertill är, at den menskelige lefnadsåldern har tre tidehwarf, hwarutaf det första är tiden då kroppen wåper. Det andra

tiden, då den intet wåper mera, och det tredje då kroppen kryper tilhopa igen. Det är anmärkt at dessa tre tidehwarfwen, enligt naturens ordenteliga lopp, plåga wåra af lika längd. Den som således i 25 år småningom wåper, den kan man med sannolig sannolikhed spä en ålder af 75 år.

Boerhaave har af dem som löpa Slafwar, och wårstwa Soldater och Wåtsmän, lärdt de kånneteckn, efter hwilka de rätta sig wid sin menniskohandel, och hwarutaf de döma om en karl är af god hålsa, af fast och stark natur. En sådan menniska har, åtminstone här i Europa et bredt och stort bröst, som den 80 åriga Plato, men ingen hög buk, utan et intryckt underlif, och en ständig förargelse öfwer Stråden, som gör honom alla des wårst för wida. Det är mycket falskt at utaf magens tilltagande spä sig något godt. Aldrénst betyder thet et långt lif, och i alkmanhet är fettet et af de obekanta himmelens straff; hwaröfwer man åfwen så dåraktigt frögdar sig, som man öfwer des obekanta wålgjerningar be- dröfwas. Skubbrorna, armarna, länderna och fötterna måste hos friskt folk wåra fasta, runda, löttaltige, och lätt betåtte med stråfwa här, och det som hos Fruentimren aldeles intet är könhet, och knapt någon mer än en Wölbindare skulle berömma, nämligen en fast och hård hud, är en ganska alkman egenskap hos det folket som kunna lefwa hela 50 åren utan någon sutlighet. Sådant soll hafwa wäl intet någon iserhala, eller afwarsamma Embetes ansikten med nedhängande kindben. Men baldelen af hufwudet är stort. Kånneteckn til någon besnnerlig Själens eld och förmåga, är en hög och bred panna, då däremot eftersta delens stor

tel af hufsvudet, allenast betyder starka lifskrafter. Bloden af en naturligen frist menniska är wäl intet svart och tjock, men också intet tunn och högröd. Ty ehuru dessa sädsta blodens egenheter betyda en fullkomlig hälsa, så förråda de dock äfwen en betänkelig hälfans obeständighet. Den bästa bloden är dunkelröd, intet för tunn, och stelnar snart, då den låtes ur ådern. Den har en seghet, hwilken erfordras för at kunna utvärda starkt arbete, och äfwen detta är orsaken, hwarföre de starka människorna intet så lätt swettas wid arbete, som de Swagare.

Utom alla dessa omständigheter komma också besynnerligen krafterna så wäl wid lifsbörelserna, som wid de willkorliga kroppens rörelser i betraktande. Af en frist och stark menniska fordras en långsam, djup, lätt och jämn andedragt, hwarwid hon, utan at kunna minsta swårighet kan frist andas så mycken luft hon behöfwer. Et särlande, kolkande, raklande bröst, hwarwid lusten näst arbetas både in och ut, är et wist tecken til swag hälsa. Dock gäller detta intet alltid om sömnen, emedan de friskaste människor kunna starka och låta, då de sofwa hårdt. En frist människas puls måste wära långsam, full, stark, jämn och oföränderlig, ehuru kroppen lider sådan ändring, som hos swagare gör mycket ombyte i pulsen. Derrföre bruka de som löpa lastwar at wälna huru ofta de draga andan i minuten, och huru ofta pulsen slår hos dem. Der

på befalla de dem löpa, och gifwa sedan allt på, om derigenom hastigheten tilltager i begge. Den som kan utstå detta profwet, utan någon mycket märkelig ändring i pulsen och andedragten, den kan lita på sin hälfans styrka: Ty man finner hos dem som äro mycket swaga af sundom, at de knapt kunna omwända sig i sängen, om icke pulsen deraf undergår någon ändring. Tekn til en stark matsmältningskraft, är at öppnigarne intet ske förofta, och at de intet äro för lösa. Ty det bewisar at spisen fullkomligen blifwer utarbetad. Mycket frist och starkt folk gifwet, hwilka på många dagar allenast hafwa öppning en gång, och besinna sig derwid ganska wäl. Ju swagare deremot en menniska är, desto mer öpnar sig lifwet, desto lösare är det, desto oftare och i större myckenhet går urinen, desto färdare och ständare är magen efter måltiden, och desto beswärligare des matsmältning. Man höder ofta gammalt och starkt folk säga, at de ännu aldrig kunnat märka, hwar magen sitter, och detta är et tecken til en förträffelig hälsa. En sådan kan förrätta starkt arbete utan at blifwa utmattad. Alla naturens krafter utgiuta sig i des musclar. Men deremot blifwer också merendels den toma pannan ledig. Man finner mycket sällan friska och starka människor ibland de lärda, och de gamlaste gubbar hafwa gemenskapen aldrig sönderbrådat sina hufsvuden äfwer några swära och djupsinniga saker.

(Fortfättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

April	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar. Therm.	vind.	väd.	Bar. Therm.	vind.	väd.	Bar. Therm.	vind.	väd.
26	25:80	5.8.	Ö. - klart.	25:80	14.8.	S. - klart.	25:80	7.8.	S - klart.
27	25:84	5.8.	Ö. - klart.	25:84	17.8.	Ö. - klart.	25:84	7.8.	Ö - klart.
28	25:81	9.8.	S. - klart.	25:81	17.8.	S. - klart.	25:80	7.8.	Ö - klart.
29	25:79	9.8.	S. - klart.	25:72	14.8.	N. 1 klart.	25:71	8.8.	N 1 klart.
30	25:81	7.8.	N. 2 klart.	25:84	6.8.	N. 2 klart.	25:85	4.8.	N 1 klart.
1	25:84	1.8.	N. - klart.	25:71	11.8.	W. 1 klart.	25:61	9.8.	W - klart.
2	25:61	5.8.	N. - klart.	25:64	9.8.	N. - klart.	25:60	9.8.	N 1 mult.

Den 2 Sidsta. Qv. Kl. 8 e. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 10 MAJI 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning)

Om Hålsans Character.

Stter dessa kännetekn måste den rätta sig, som wil weta om han äger den naturliga hålsan i någon hög grad, eller intet. Wåra egen känslor låra oss detta aldrabäst. Det är godt, när man efter en stark måltid finner sig må wål; godt, när man 4 til 6 timar efter måltiden, då mjölkfasten blandar sig med bloden, fritt och lätt kan andas, godt när man intet märker, at någon del af kroppen är tyngre eller trögare, än den andra. Ly detta betyder et lätt wåtskoras omlopp i alla delar, och ingen frisk klagar öfwer tyngd i lem marna. Det är godt när alla våra fasta delar äro starka, fasta, elastiska, behörigen stora, wäl stapade, rätt skälta, wäl proportionerade, och alla kroppens för rättningar ske med lätthet och hastighet. Det är godt, när alla faster wäl äro blandade, låt omlopa, behörigen afföndrade tillföras kroppen til näring, och de öfwerflödiga til rättan tid boriga. Det är godt när ingen kroppes del har någon besynnerlig känsla af plågor, hetta eller köld, godt, då ingen är oböjelig, känslös och swullen; godt, när man starkt kan röra dem alla utan wårk, swulnad och rodnad; godt när man finner sig intet vara lagd til klothet; förträffelig, när man intet har at kämpa med några begärelser af håstiga retelser. De starka retelserna förtära kroppen, som malen et kläde, och jaga bloden och det beängstade

hiertat, som stora Herrar saga Hjortarna, tills de af wanmagt dö. Det är ock godt, hafwa en frisk, hwit och röd färg, eller at lösa med en manlig brunaktighet. Man måste hafwa et sådant utseende som då man behagar sin fästsmö. Man bör på et manligt sätt vara stön, om man wil vara stark och frisk. Målare och Bildhuggare weta detta ganska wäl. De föreställa den starka Hercules, den flyktiga Mercurius och den upeldade Apollo i sin egen smak; och ehuru de wille kläda Hercules Lejonhud på någon annan, än en stark och musculeuse kropp, skulle dock hwar och en säga: Du är intet Hercules! Anteligen är också en måttelig wärma och lätthet i alla lemmar tecken til en god kroppes beskaffenhet. Detta finner man intet hos fett solt, hvilka gemenligen äro tröga.

Hela denna nu beskrefna lycka är en gåfwa af naturen, til hwilkens erhållande wi litet kunna bidraga, och hwilken man allenast af himmelen måste utbedja sig. Dock är det wist, at dels våra Föräldrar, och dels de som i vår första ungdom upfostra oss, mycket kunna bidraga at förskaffa oss en sadon hälsa och kroppes styrka. Wunnifor finnas, hvilka blott igenom beständig öfning kunna glöra sig nåkon omeniskeligen starka. Men natur-gåfwor måste komma dertil. Man har et exempel af den stora, långskäggiga och starka Andreas Eberhard Rauber von Zollberg, hwilken kunde sönderbryta en Håstsko, hade åtta gängor twillingar med en Hustru, och handterade en döpt Jude sämmerligen. Denna Jude uppehölt sig i Grätz, wid Erke-Hertig Carls Hof, och lifnade för sin längd och storlet skull en Jäts

te. Hertigen vilke weta, om han, eller Rauber war starkast, och nödgade dem begge, at tåla en örfil af hwarannan. De kastade med tårning, hwilken skulle gifwa förka slaget, och den döpta Juden, hwilken först skulle slå, gaf Rauber et så eftertryckeligast slag, at han måste ligga 8 dagar til sängs, och ännu längre hålla sig inne. Sedan han hämtat sig igen, måste Juden emot aga et slag af honom tilbakars. Rauber fattade honom wid des långa skägg, wicklade det två gånger om sin vänstra hand, och slog til med sin högra så starkt, at han intet allenast behöit skägget qwar i handen, utan ock nedra kålen, hwilket lo-

stade Juden lifwet straxt derpå. Man finner hos dessa båda, tecken til stora naturens gåfwor. De woro bägge af oerhörd längd; och då locken så fogar, at dylligt folk med hälsa så upwära, men hwilket sällan sker, måste deras muscler nödmändigt århålla en oghemen storle. De woro ock begge gamla breda öfwer bröstet och hade stark härwärt som åfwen år en följd af god natur. Juddens skägg måste hafwa warit mycket långt och stort; men Raubers war ännu wida större. Ly det räcke honom ända ner til fötterna, och derifrån igen tilbakars til midjan. Swad war icke det för et skägg?

Meteorologiske Observationer.

Måsi	Kl. 8. f. m.				Kl. 2. e. m.				Kl. 9. e. m.			
	Bar.	Therm.	vind.	väd.	Bar.	Therm.	vind.	väd.	Bar.	Therm.	vind.	väd.
3	25:55	5.8.	Ö.	1 mulit.	25:52	7.8.	N.	1 klart.	25:45	5.8.	N	1 mulit.
4	25:30	7.8.	S.	1 mulit.	25:20	9.8.	S.	1 rågn.	25:20	11.8.	S	klart.
5	25:19	10.8.	S.	- mulit.	25:19	15.8.	S.	1 klart.	25:19	11.8.	S	klart.
6	25:26	8.8.	SW.	1 mulit.	25:25	12.8.	W.	3 mulit.	25:26	9.8.	W	3 mulit.
7	25:28	7.8.	W.	3 ström.	25:35	13.8.	W.	3 klart.	25:35	7.8.	W	3 klart.
8	25:32	6.8.	W.	2 klart.	25:29	13.8.	W.	1 mulit.	25:15	7.8.	W	mulit.
9	24:97	6.8.	N.	1 rågn.	25:12	9.8.	N.	1 klart.	25:15	5.8.	N	1 klart.

Den 8 Nymåne kl. 12 e. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 17 MAJI 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

Om det sammanhang, som är emellan Kropp och Själ.

Då jag uti Arket, om Själens och föreställnings kraftens gemenskap med Kroppens värklningar, för mina Läsare bekräff de Lagar efter hvilka Själens känslor och tankar värka i vår Kropp, dölgde jag med flit en stor swårighet, emedan jag wiste förut, at jag intet kunde uplösa honom. Frågan är nemligen, huru Själens, som dock allenast frambringar föreställningar, kan sätta en kropp i rörelse, en så konstig machine, som den menckeliga kroppen är? Huru kan den tänkande kraften åstadkomma rörelse i en machine? Och hwaruti består egentligen Själens värkan på sin Kropp?

Denna fråga är allenast half medicinsk; En Sedolärarena hafwa lika så mycken, och om man noga undersöker det, kanske endast och allenast rättighet at undersöka denna beniga saken. Icke desto mindre deltaga wi billigt i en undersökning, som skulle förklara oss hela hemligheten af den menckeliga Naturen, om den kunde rätteligen utredas. Hwar och en är nyfiken at weta, hwarföre des arm eller des fot på ögnablicket rör sig så snart en tanka allenast upstiger i Själens, at den skal röra sig. Hwad har denna tankan för kraft öfwer musclarna, hvilka röra armen eller foten? Åstadkommer den et tilflötande af lifsandor i en sådan del, så låter sig å nyo frågas: Huru kan tankan sända lifsandorna til någon wijs ort? hwad är

tanken? Huru och på hwad sätt åstadkommer den lifsandornas rörelse? Huru och hwaråst rörer Själens Kropp? Huru värkar den i honom? Huru värkar Kroppen på Själens tillbaka? Igenom hvilken väg århåller Själens föreställning om ljuset, om ljudet, om sött och surt, om hårdt och mjukt, så snart ljuset rörer vårt öga, den darrande lusten vårt öra, det uplösta saltet tungan, och någon kropp vår hud? Rörelser sig kanske, wid känslan, lifsandorna baklänges från vår kropps yta til Själens sate? Godt. Men, då de komma dit, huru röra de Själens? Huru får hon igenom denna rörelsen erfara huru stark lussstrålarnas bevtning är? Huru hastig luftdelarnas darrning är? o. s. w. Man ser wäl, at den puncten, då föreställningarna åstadkomma rörelserna, blifwer en ewig warande swårighet, man må betrakta saken från hvilken sida man wil. I en så swår sak tiltror jag mig intet, sålla något utslag. Men, hwad må wäl de uplyste Philosopherna hafwa gjort för upfinningar, til at gjöra oss begripeligt detta emot hwarannan swarande Själens sammanhang med Kroppen, och dennas med Själens? Jag är sthibig at säga mina Läsare detta. Sålunda lär jag i dag komma at skrifa et det lårdeste och slugaste blad, hwars male mina Läsare ännu aldrig fädt af mig. Utyfadt med wisshet, idelig Philosophiskt wisshet skal det wara. Hwad de största Philosophiska måstare någonsin tänkt och skrivit om en så wiastig sak som Kroppens Harmonie är med Själens, det wil jag berätta mina Läsare med ord, af hwilla hwart och et har sit eget höga värde. Jag ser redan den angenäma förundran, med hwilken de wid hwaje rad

blifwa lärhare. Allt märker, alla djupa hemligheter, som fört afsträckt och förvirradt Läsare wid undersökandet af Kroppens förenig med Själén, hoppas jag, skal förswinna, och den förra blindheten skal falla som håll från ögonen. Jag måste skynda, för at snart släppa detta angenäma nöjet, och jag hoppas, mina Läsare skola som ofstast tänka på mig, då de läsa detta.

Emedan swärigheten war så stor, at gjöra Kroppens och Själens sammanhang begripeligt, så kunde man lätt komma i frestelse at önska, det hela harmonien til äfventyrs intet wore sann. Detta kunde ske, om man bewiste, at menniskan intet hade någon Sjal, eller icke ägde någon kropp. Philosopher funnos, hvilka försökte detta medel. At neka Själén, det war aldeles omöjligt: ty den är just den kraften, som tänker i oss. Et twifvelsmål är ock en tanke, och således bewiste selswa twifvelsmålet, at man måtte hafwa en Sjal. Men, det war wäl möjligt, at äfwen denna själen allenast blott inbillade sig hafwa en kropp. Svarutas wille man wäl bewisa at en kropp wärligen war för handen? Derutas, emedan man såg, lände och kunde fatta honom? Därskap! Allt detta äro Chimärer, som själen gör sig sels. Huru ofta se och känna wi intet i drömmar och phantasier kroppar och personer, hvilka dock ingenstädes finnas? Bland tusende sådana exempel, kommer jag nu ihog et, om en wiss Fru, som elst war helt förnuftig men alltid jag en myckenhet hundar omkring sig, hvilka wille anfälla henne, hwarjore hon på gatan alla ögnablick omwände sig, rnfade

hjonarna och sade: Huru rackor! Denna Fru hade hållit alla de menniskor för urfiniga, som welat öfvertala henne, ot inga hundar wore tiffådes. Det som nu hos henne, i anseende til hundarna, war en trolig inbillning, det kan ju äfwen hos den menniskeliga Själén så wara i anseende på alt hwad som är Kropp och utom henne. Själén sels är intet någon kropp. Ty huru kan en kropp weta af sig sels? Huru kan den tänka! Själén är således et enkelt wäsende, och detta wäsende är wärligen allena til sinnaendes. Des gjöromål består blott deruti, at i sina phantasier inbilla sig en hel werld full med kroppar, och at derutas i sin inbillning skapa sig et rike, en inbillad werld, hwarutas ingen ting gifwes til. Det folket som med allwäre trodde detta, och höllo hela werlds-byggnaden för en blott inbillad tanke, blefwo kallade Ideolister. För dem war den förra werlds-byggnadens ordning, skapelsens pratt, hela Kropp-werlden, Jord-klotet och menniskornas äfventor deruppå intet annat, än en sosslöds själs dröm, hwilken intet hade någon ting annat utom sig, än andra sådana tänkande wäsend, hvilka tillsammans tagne utgjorde den sanfshdiga werlden. Denna werld af phantiserande monader kunnat lätteligen skratta at alla de swärigheter, öfwer hvilka de andre menniskorna sönderbråkade sina hufwuden för at uplåcka, huru Kropp och Sjal wärlade i hwarannan. Ty hwarjore wore folket så ensaldiga at tro, det de ägde kroppar? Huru kunde de förklara Själens inflynce på en kropp, som ingenstädes war til sinnaendes, och hwilken deras egna phantasier allenast bildade?

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiska Observationer.

Maji	Kl. 8. f. m.				Kl. 2. e. m.				Kl. 9. e. m.			
	Bar.	Therm.	wind.	wddl.	Bar.	Therm.	wind.	wddl.	Bar.	Therm.	wind.	wddl.
10	23:16	4.8.	S.	1 mult.	23:10	7.8.	Ö.	1 mult.	23:0	5.8.	Ö	1 mult.
11	24:20	5.8.	N.	1 mult.	24:05	8.8.	N.	1 klart.	24:08	5.8.	N	1 klart.
12	23:9	5.8.	NW.	3 ström.	23:20	10.8.	N.	- ström.	23:23	5.8.	N	1 ström.
13	23:28	4.8.	W.	1 ström.	23:32	10.8.	W.	1 ström.	23:35	7.8.	NW	1 ström.
14	23:44	7.8.	W.	1 klart.	23:44	10.8.	W.	1 klart.	23:44	7.8.	W	1 klart.
15	23:47	9.8.	W.	1 mult.	23:35	10.8.	W.	3 klart.	23:35	8.8.	W	2 klart.
16	23:56	8.8.	W.	1 klart.	23:68	13.8.	W.	1 klart.	23:65	8.8.	W	1 klart.

STOCKHOLMS WEKÖBLAD.

LÖRDAGEN DEN 24 MAJ I 766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

(Förättning.)

Om det sammanhang, som är emellan Kropp och Själ.

Sen Idealisterna woro dock så beserfeliga, at de talde andra tänkande wäsend bredwid sig, ehuru de eliest nekade alla Kroppars werkelighet. Men då man började wilja onwända dem och bewisa, at de hade märkelige kroppar, märkte några Philosopher, at det just intet gick så lätt, och sadant gaf anledning, at denna dårskopen drefs ännu högre. Philosopher sunnos, hwilka utaf den swärigheten de tyckte sig äga at bewisa en kropps warelse, gjorde slutsatser, at det wore äfwen så swårt bewisa at andra tänkande wäsende gafs til, än allenast deras. Såsom hela den stora Kroppwerlden kunde wara en blott inbillning, så kunde det äfwen wara med de öfriga tänkande wäsenden, som wille wara med i de werkelige tingens antal. Infallet war för mycket qwickt och förnämt, at dessa Philosopher skulle skämmas derföre. Man kan lätt tänka, at en Philosoph intet föraktar den åran at göra sig allena til Herre öfwer hela werlds-byggnaden, då han har lägenhet dertil. Man fant snart folk, som förwarade detta systemet. De nekade icke allenast hela Kroppswerlden, som Idealisterna, utan de påstodo äfwen, at utom dem intet något tänkande wäsende mera gafs til uti werlden. Dessa blefwo kallade Egoister. En Egoist hölt sig således allena för det endaste skapade wäsende. Alt annat folk hwil-

la äfwen så wäl som han kände at de tänkte, woro uti hans ögon intet annat än Chimärer, som han sielf uddiktade sig. Han allena war hela den märkelige werlden, och alt det öfriga, hwad man hittills eliest räknadt dertil, woro allenast phantasier. Han sade utan betänkannde: Jag är; men ingen ting kunde förnä honom at conjungera. Det föll honom löjligt, då han stulle säga: Du är, han är, I öro, och sedan man länge nog med bewis påtrugot honom den öfwertpaelsen, at han utet wore allena i werlden, strattade han öfwer sin inbillnings-krafts narvaktiga infall, hwilken upspann sig sielf motståndare med hwåra bewis, som stulle wederlägga honom, då han likwis mer än alt för wäl wille at ingen gafs til mera än han allena. På hwad sätt war det då wäl möjligt at wederlägga en Egoist? Hade man också med löppslångar, hwilka eliest ganska wäl plåga öfwertygga, welat bewisa honom sin ägen kropps warelse jemte andras utom honom, så hade han dock hållit hela denna bedröfweliga Scen allenast för en af sina onda drömmar; hade också stryket trumgit honom at conjungera, så hade han dock wid slutet strattat deråt, at en ond dröm troungit honom wittna emot den uppenbaresta sanning.

Som nu alt hwad kropp hette fant i Egoisterna och Idealisterna så mågtiga motståndare, så wor ock det billigt, at man äfwenfå stulle leka med det enkla wäsendet eller Sjålen. Materialisterna påtog sig at hämmas den öfverträtt, som war kroppen skedd. De nekade at något enkelt wäsende gafs uti werlden. Alt är materia sade de, alt hwad i

Hela naturen finnes är kropp, Materien är det som rörelse sig och tänker. Men följande Själ är intet annat, än et sammansattat innehåll af Hjernen, nerverna och lifsändarna, och igenom deras mechanique uppkomma tankar, känslor och rörelser, hvilka i sig själwa intet annat äro, än äfwen de samma lifsändarnes rörelser, igenom hvilka våra lemmar få och intet annorlunda röra sig, än Själens vil hafwa. Då man svarade detta folk, at det wore o-begripeligt, huru en tanka kunde wara en rörelse, och huru en materia kunde tänka, invände de, at man äfwen så litet kunde begripa, huru et enkelt wäsende skulle kunna äga förmåga at åstadkomma tankar. Man har gjordt sig mycken möda at wederlägga materialisterna. Men man ser at de intet frågade mycket derest. De inbillade sig, at efter deras system wore ingen ting begripeligare, än huru tankan rörelse kroppen, emedan detta, enligt systemet, intet annat war, än om en kropp stöter fram en annan kropp, eller om en rörelse meddelar sig med en annan. Men de hade bordt betänka, at et sådant rörelsens meddelande är wi natur-läran en lika så swår ugift, som Själens och Kroppens emot

hvarannan swarande influence är i Sedsläran.

Idealisterna, Egoisterna och Materialisterna sönderhögg knuten, i hvilket för at uplösa honom. De skulle säga of, huru den enkla och af inga delar bestående själen verkade på kroppen, och huru denna tilbak verkade på själen. Men, de svarade: antingen at aldeles ingen kropp fanns, i hvilken själen skulle verka, eller at hellsamma kroppen tillika war själ och några des rörelser, tankar. De afskuddade sig härigenom den mödan, at förklara of et simpelt wäsendes influence på machinen, och just det war saken som man åstundade få weta. Men till all lycka gäfwes Philosopher, som gjorde sig den mödan of orden:eligen uplösa och utreda denna knuten, som hvarken nekade kroppen eller sökte uttränga det enkla wäsendet utur världen, och hvilka förblefwo Anaxagoras grundfater trogna, som war den första, hvilken åstfide materia och anda, kropp och själ, och fullstodte adraförst de gamla materialisternas lära. Jag wil berättat mina Läsare, huru detta billiga folket föreskälde of kroppens sammanhang med själen.

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

Mån	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	vind. väd.	Bar.	Therm.	vind. väd.	Bar.	Therm.	vind. väd.
17	23.67	8.8.	W. - klart.	25.67	17.8.	W. 1 klart.	25.64	10.8.	W 1 klart.
18	23.69	11.8.	W. 1 klart.	25.69	18.8.	W. 1 klart.	25.69	12.8.	W - klart.
19	23.69	12.8.	W. - mulit.	25.70	19.8.	W. - mulit.	25.75	12.8.	S - klart.
20	23.77	12.8.	S. - klart.	25.75	20.8.	S. - klart.	25.69	13.8.	S - klart.
21	25.69	13.8.	S. - klart.	25.69	20.8.	S. 1 klart.	25.68	13.8.	S - klart.
22	25.68	13.8.	S. - klart.	25.60	18.8.	S. 1 klart.	25.56	13.8.	W 1 klart.
23	25.55	12.8.	W. 1 klart.	25.55	19.8.	W. 1 klart.	25.54	12.8.	W 1 klart.

Den 17 Första Qv. kl. 1 f. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 31 MAJ I 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Forsättning.)

Om det sammanhang, som är emellan Kropp och Själ.

De äldsta Philosopherna gjorde de minsta svårigheter i denna saken. De föreställde sig själen som en spindel, hwilken satt i medelpuncten af sin väf. Denna väfwen war den menckeliga kroppen. Närverna woro denna wäfwens trådar. De räckte til alla punter af hela kroppens omfång, och tilhova stötte uti en punct i Hiernan, hwaräst själen satt. Så snart nu, som någon ting rödde wår kropp, wardt en nerv skadad, och själen märkte denna rörelse i sin medelpunct på lika sätt, som en spindel känner sådant, så snart en liten fluga stöter emot någon tråd af dess wäf. Nu wiste wi, huru kroppen wärklade på själen. Men huru wärkar själen på kroppen tillbaka? Ingen ting är lättare at förklara än detta. I wäfwens medelpunct, hwaräst spindelen sitter, löpa alla trådarna af spindelwäfwen tillsammans. Således behöfwer allenast spindelen röra wid ändan af en sådan tråd, för at efter sin wilja röra wäfwen. Så gör själen uti Hiernan. Då hon wil at en arm skal röra sig, drager hon på ändan af den nerven, hwilken rörer armen, och då följer den åsundade rörelsen. Kan någon ting wara begripeligare än denna meningen?

Om det kan gifwa en mening anseende at hon blifwer utgifwen och trodd af lärdt, alfwarfamt och beskedeligt folk, hwilka aldrig ädragit sig den misstanken at willa begabbas med sin lärdom, eller bedrifwa arespel med sina insifter, så är detta förkla-

ringesättet af Själens influence på Kroppen wiserligen intet at förakta. Man läser ju i helt nya skrifter, utgifne af stora Män, som äro kände för grundelighet och lärdom, at den menckeliga kroppen är en blott dödd kimp, och intet stickelig til några andra rörelsekrakter, än de som själen gifwer honom, at den intet äger den minsta influence på själen; men at själen arbetade i honom som i en rå deg, och attade honom som et litet barn, och stötte honom som en Doctor. Jag kan i det lärda Latinska språket läsa tryckt, at själen härskar i kroppen, at hon förordsalat kroppens öpnningar, at hon smälter maten som magen får, och antingen äter bortkastar eller låter osmält ligga den spis, som hon intet tycker om, at hon i moderlifwet self byggt sin kropp, och at hon och änteligen i böden self försör honom. Fåfångt wisade Anatomici den menckeliga kroppens underfulla byggnad; fåfångt funno de machinerna, som satte hwarandra i rörelse och sporen til deras förka drifskidrar. Man kallade detta angenäma curiositeter, men hwilka ingen ting kunde bidra till förklarande af wår kroppes rörelse, emedan nu allenast själen omedelbarligen wärklade alla delars rörelser. Fåfångt inwände man, at själen ingen ting wiste af kroppens structur, af de inwärtas delarnas rörelser, af den menckeliga kroppens behof och hjelpemedel, at hon intet wiste erhindra sig at hafwa byggt kroppen i moderlifwet, och at hon, om det också stedd, intet skulle hafwa nödigt lära anatomien. Ty man påstod, at hon förättade allt detta med et besonnenligt förstånd, af hwilket hon self intet wiste at hon ägde det. Fåfångt inwände man, at et wäsende, som war en anda intet o-

medelbarligen kunde märka uti en kropp. To man beropade sig på hvad som skedde, då en ängel uti en natt slagit ihjäl många tusende människor i Davids läger. Fåfångt sade man, om också allt detta skulle medgifvas, at det dock wardt obegripeligt, huru denna själens märkan skedde på kroppen. Ty desamma, som antogo detta förklarings sättet, försätrade, at de begreps allt på det fullkomligaste.

Emedlertid blefwo dock några öfrige, som intet kunde förstå detta. De afhjelpte kanske några svårigheter, som hade alltid kunnat blifwa, och lemnade andra orörde, på hvilka egenteligen allt ankom. Allt syntes dem wara rätt godt. Men regeringssorgen wardt själen allena för swår. Hon kunde intet alltid se allt, och likwäl måste ändock hwar rörelse besörjas. Man gaf henne således laquejer, hvilka också wore andar, och af hvilka hwar och en hade allena at sitta wid en wis lem. Men på det ingen skulle twifla at icke dessa andar war- keligen funnos, gaf Dolans dem namn och för respectens skull, Gråfska namn, Cosmetorges, Gasteranor, Wisnimalka, Namshamalka, korteligen, som sagt är: Gråfska namn, hvilka alla på Swenska tillkänna gifwa hvad Dolans war. En sådan anda regerade hjertat, en gaf agt på magen, en på lefwern, en på hjärnan, o. s. w. Allt detta hade varit rätt godt, om man

allena wetat, huru dessa andar kunde märka i kroppen. Ty för öfrigt kostade de intet, och man kunde af dem hålla sig så många man behagade. För at rätt uphysa denna hufwud-puncten instälte sig politiska hufwuden, som snart hade gjordt sjäten helt tydelig. De wile wäl at själen som et enkelt och delolöst wäsende, intet omedelbart kunde märka i kroppen och röra honom; derföre satte de det tredje finger emellan kropp och själ, som de kallade andan, och hwilken man så ungefärligen måste föreställa sig, som själen i Orbe picto finnes aftagen. I denna andan kunde själen på den ena sidan, och kroppen på den andra märka. Jag wet intet om den bestod af några delar, eller ej. War hon delolös, insunno sig strart svårigheter igen i anseende til hennes werkan på kroppen, och war hon sammanfatt woro svårigheterna öfwen så betydeliga i anseende til själen, lika som förut, och om jag intet far wil, måste hon dock wäl warit endera. Emmedlertid funnos strart folk, hvilka nu i anledning af dessa andar bättre mente sig förstå, huru Kropp och Själ wärklade på hwarannan. De dömdo efter den grundsatsen, at två ögon hörde tillsammans, emellan hwilka man finner en näsa; och häremot lärer wäl minsta delen af människorna hafwa något at iakwända.

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

Måsi	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.
24	23:50	12.8.	W. - mulit.	25:55	13.8.	N. - mulit.	25:55	10.8.	NO 1 mulit.
25	23:55	9.8.	Ö. - rågn.	25:54	13.8.	NO. - klart.	25:48	10.8.	Ö - klart.
26	23:39	10.8.	N. - rågn.	25:45	10.8.	N. - mulit.	25:47	9.8.	N - klart.
27	23:56	8.8.	N. - klart.	25:60	14.8.	S. - ström.	25:59	9.8.	S - klart.
28	23:52	10.8.	S. - klart.	25:50	16.8.	S. 1 klart.	25:50	10.8.	S - rågn.
29	23:50	12.8.	Ö. - mulit.	25:49	14.8.	NO. 1 rågn.	25:47	10.8.	Ö 1 rågn.
30	23:44	11.8.	Ö. 1 rågn.	25:44	11.8.	Ö. 2 mulit.	25:43	10.8.	Ö 1 mulit.

Den 24 Fullm. kl. 10 f. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 7 JUNII 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

(Forsättning.)

Om det sammanhang, som är emellan Kropp och Själ.

Söre intet människornas öfvertygelse så ombytliga, så trodde kanske hwar och en ännu på dessa lärda drömmar. Men wåra inlåter äro så föränderliga som wäder och wind. Det war Cartesius förbehållit at förklara oss Kroppens och Själens sammanhang på et annat sätt, som betog oss alla widare twiswelsmål och frågor. Då han skulle säga huren själen wärlade på kroppen, och denna igen på själen, swarade han, at Gud på et omedelbart och öfwernaturligt sätt meddelat själen alla tankar, och kroppen alla dertill hörige rörelser, utan at hwarken den ena eller den andra igenom någon sin egen kraft bidroge något det ringesta därtill. En så wiktig sak war det mål lofgiftwit, at låta en Gud framkomma utur machinen, och ehuru man utaf detta swaret intet kunde förstå eller se, huru kropp och själ wärlade på hwarannan, så blef man dock berustad til sin tröst warre, at en så stor Philosoph, som Cartesius war, också intet wiste det.

Intelligen kom Leibniz och förklarade oss hela saken. Han betraktade kroppen och själen hos människan som twenne Ur, hvilka beständigt wistade på en minut, ehuru de bägge rördes af åtskilda drifwärdar. Själens frambringar alla sina föreställningar igenom sin egen föreställningskraft, och kroppen alla sina rörelser igenom sin me-

chanique, och alla sina machiners rörande kraft. Men i det Staporen förbandt en wiss kropp med en wiss själ, at de bägge genom sin förbindelse skulle utgöra et helt, nemligen en människa, så förenade han dess krafter genom den allmänna Lagen: „At kroppen, i förmågo af sin rörande kraft, hwart ögnablick skulle frambringa sådana rörelser, hwilka sticade sig til de tänstör eller föreställningar, som själen i afwen detsamma ögnablicket igenom sin föreställningskraft inom sig bragte til werkelighet, och at twärtom själen hwart ögnablick skulle igenom sin föreställningskraft wärka sådana föreställningar och tänstör, hwilka sticade sig til de rörelser som kroppen i afwen detsamma ögnablicket igenom sin rörande kraft wärlade. I förmågo af denna den menskelige naturens allmänna Lag, kan ingen föreställning ske uti vår själ, som intet skulle beledsagas af en rörelse uti kroppen, som därmed diwerens stämmer, och kroppen kan intet frambringa någon rörelse, hwilken intet med en öfwerens stämmande föreställning i själen wore förbunden, ehuru dock dertfore hwarken själen i kroppen, eller kroppen i själen wärkar på et så handgripeligt sätt, som man det hitills föreställt sig. Härutaf förklarades, hwarfore kroppens machine blifwer trög och likom litet stadnande, då själen föreställningar wärlade i oordning, eller uphörd. Det syntes, hwarfore hela machinen, ehuru hon röde sig igenom sina egna krafter, förlorade alla sina rörelser, så snart själen sticdes wid henne, ehuru själen intet igenom någon omedelbar influence satt henne uti rörelse. Det förklarade sig, hwarfore själen uphörd at tänka, då hennes kropp wardt hindrad eller för-

störd i sina rörelser, ehuru den intet igenom sin egen kraft å wäga bragt själens föreställningar. Det förklarade sig, hwarföre alla själens föreställningar måste wara förbundna med öfwerens stämmande rörelser i kroppen, och alla kroppens rörelser med öfwerens stämmande föreställningar i själen, så länge kroppens och själens förening, det är, så länge denna, med hwarannan warande harmoniens allmänna Lag intet war uphåfwen. Det spntes af denna, den menstfeliga naturens allmänna Lag, at hwar och en kroppens djuriska rörelse i så måtto, måste hafwa sin tillräckeliga grund i de öfwerens stämmande föreställningarne, och hwar själens föreställning i så måtto sin tillräckeliga grund i den öfwerens stämmande kroppens rörelse, som det efter denna Lagen war omöjligt, at hos en menniska hwarken det ena, eller det andra, utan denna harmonie, kunnat åstälkommas, ehuru bägge menniskans wäsenfeliga delar wärkfåldt sina förättningar igenom sina ågna, sig egenteligen, tillhörige krafter. Den af Slavoren förut bestämda kroppens och själens harmonie, hwilken på et oskiljaktigt wis hos menniskorna förenat själens tänkande förmågo med kroppens rörande kraft, gjorde til en omöjlighet, at själen skulle kunna frambringa tänstyer och

föreställningar, ehuru hon ågde förmåga der till, om intet kroppen tillika wärklade de samma rörelser, som öfwerens stämde med dessa föreställningar, lika som åfwen twärtom kroppens rörande kraft intet förmådde wärka någon enda djurisk rörelse, om intet själen i desamma instämde med en harmonisk föreställning.

Detta sinnrika system har erhållit store och mycket uplyste Wänners bifall, och det är wärkeligen det endaste, som man kan antaga, utan at tvingas til wäldswärkan på sit förnuft. Så snart man måste medgifwa at kropp och själ äro twänne wäsenteligen från hwarannan skilde ting, och at själen är et imaterielt wäsende, så låter bädas influensce på hwarannan, på intet förnuftigare sätt förklara sig, än igenom denna konstfälla harmonie, hwaruti wiseliken ligger den största wishet, som menstfeliga förnuftet någonsin kunnat upfinna. Icke desto mindre har dock detta systemet altid haft sina fiender, och det war på den tiden da Wolf utskod sina fördöielser, af några då warande Lärda så löjeligt gjordt, at man snart war twungen stämmas för sit förnuft, för at intet hållas för en bare.

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

Junii	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.
31	23:34	11.8.	Ö. 1 mulit.	25:30	15.8.	Ö. - mulit.	25:34	13.8.	Ö - klart.
1	23:30	11.8.	Ö. - dimba.	25:34	16.8.	Ö. - ström.	25:34	13.8.	Ö - rågn.
2	25:40	14.8.	Ö. - mulit.	25:48	18.8.	W. - klart.	25:49	13.8.	W - klart.
3	25:55	12.8.	N. - mulit.	25:53	19.8.	N. 1 klart.	25:56	13.8.	N - klart.
4	25:57	12.8.	W. - klart.	25:55	19.8.	S. - klart.	25:55	13.8.	S - klart.
5	25:55	13.8.	S. - klart.	25:55	18.8.	S. - klart.	25:55	13.8.	S - rågn.
6	25:55	12.8.	S. - mulit.	25:55	20.8.	S. - klart.	25:54	14.8.	S - klart.

Den 31 Sidsta. Qv. kl. 2 f. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 14 JUNII 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Författning.)

Om det sammanhang, som är emellan Kropp och Själ.

Dag är mycket för ringa at i en så vigtig sak fälla något omdöme, hwilket allenast är stora ginters wärk, och i hwilket ämne man öfwer 5000 är på et sållsammt wis farit wisse, det är nog at jag berättadt hwad uppfinningar det philosophiska wettet gjordt, för at utreda et så djupfunnit ämne, som hwar och en menniska är sig sielf. Mina Läsare hafwa walet at gå til hwilket partie dem behagar. Det är wät ingen ringa sak at blifwa en Egoist. Ty en Egoist är, med et ord at säga, alt, och wi andra äro intet. En Idealist har i så mätto bättre, at han har sållskap, med hwilket han på öfwen samma sätt förlustar sig af detta werldens skådospel, som et rum fullt med barn anser et skugaspel på wäggen. En Materialist har den fördeles, emedan han nekar saker, som man intet kan se, at han öfwer alt haner folk, som tänka lika så kort som han. Sluteligen, hwar och en kan wälja den mening, honou behagar, och han kan wäro försäkrad, at ehuru sökt den mening är, har dock altid föll funnits i werlden, som så trodt, och som derföre tilltro sig äga någon rätt til obödeligheten.

Min Herre.

Jag kan intet underlåta at gifwa Eder min förundran tillänna öfwer så många folkslags sållsamma bruk, hwilla alla tyckas

deruti hafwa kommit öfwerens at yra och rafa uti en enda sak. Jag menar de mäners usfurnighet, som lägga sig i barnsång i stället för sina hustrur sedan de blifwit förlösta. I hafwen uti et af Eder at onfördt hela nationer, hos hwilla detta är i bruk. Men, I hafwen derstädes intet så omständeligen förklarad Eder, som en sådan gåtagtig dårskap tyckes behöfwa. Jag har gjordt mig någon möda at erhålla mer luss i denna saken; och ehuru rätta grunden och ursprungget dertil altid blifwer förborgat, så äro dock de blotta historiska witnen, at en sådan dårskap wärfeligen varit mode, och ännu i denna dag är, redan märkwärdige nog, at samla och antwarda til deras undersökning, som göra sig fört änte om den menstelige dårskapens tidchwart och händelser.

Waple har samlat en mycket bewis om dessa uytog. Han säger om Tibarenierna, et folkslag i Asien wid swarta hafwet, at de haft twenne mycket märkwärdige sedwanor, af hwilla han håller den ena för en följd af den andra. De hafwa besittat sig om lekar och nöjen ganska mycket, och satt det högsta goda deruti. Så snart barnsnöden war förbi för deras hustrur, lade sig munnerna til sångs, stälte sig sula, och emottogo all den stöfset och wälpågning, som man eljest bewisar barnsängs hustrur. Apollonius säger at de stänkade, bandt klåde om hufvudet, och lät tillreda sig mat af quinsolkem. Valerius säger det samma om Tibarenierna. Men jag förundrar mig huru Waple kunde säga det wore ögonstänligt at de blott af lysta för löjelige uytog så gjorde, som retade dem at spela begabb med alt. Ty huru kan wäl denna förklaring finna rum hos alla de öfriga Nationer, som

intet hafwa så lustig character? Hit höra och de gamla Corser, om hwilka Diodor från Sicilien berättar at deras hustrur strax gå ut, så snart de födt barn och at männerna då lägga sig til fångs at hwita ut. Om de fordua Spaniernas säger Strabo, at quindfolken födt återbruket, och, sedan de födt sina barn, låtit männerna lägga sig til fångs då de upwaktadt dem. Från dem leder Colomies den sedwanan hos de fordua inwånarena i Bern at hustruerna efter sin förlofning upstigit och företagit allehanda lekar, hwaremot männerna lagt sig til fångs. Om Tartarerna har Marr Polo sagt afwen det samma i sin resebeskrifning, och i hela Amerika, besynnerligen i Canada är ingen ting wanligare, än denna dårskapen. Jesuiterna i Nya Spanien hafwa funnit den i Californien, och beskrifwit den i Noticia de la California, hwilken 1757 utkom i Madrid. Jag kan allenast anföra något af detta wårket, som finnes inryckt uti Memoires de Treboax Mont. 1759; „Californierna hafwa afwen det samma bruket, som några folkslag uti Brasilien. Så snart en hustru är förlöft, går hon strax bort at twätta barnet, och hennes man lägger

„ sig under et tråd, eller i sin hotta. Här
„ ligger han tre til fyra dagar, utan at
„ företaga det minsta arbete. Han ställer
„ sig suk, beklagar sig, och då måste de
„ hustru skaffa honom mat och betäna ho-
„ nom. Han emottager och lockönskningar
„ af sina grannar, hwilka täfka at betyga
„ den del de taga uti hans lidande och
„ omständigheter. Boyle måste själv til-
„ stå, det affiggen at gjöra menafeliga lifwet
„ löjligt, på det man skulle få njuta den
„ lyckaligheten som bestod uti skrattande, in-
„ tet kunnat reta de gamla Corseanerne och
„ Amerikanerna, at utöfwa det samma,
„ som Tibarenerna gjordt. Jag wil sluta
„ mitt bref med deß egna ord. Jag wille-
„ gärna at någon sade mig, hwarpå inwå-
„ narena i Canada och flera orter grundat
„ denna sedwanan at låga sig i barnfång för
„ sina hustrur? Man skulle til afwenfors haf-
„ wa mycken möda at få reda på ett så o-
„ rimeligt mode. Jag leswer

Min Herres

Hörsamme tjänare
Dlof Underfam.

Meteorologiske Observationer.

Juni	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.
7	25:53	16.8.	W. - klart.	25:53	22.8.	S. - klart.	25:56	15.8.	S - klart.
8	25:60	15.8.	Ö. - klart.	25:60	22.8.	Ö. - klart.	25:60	15.8.	Ö - klart.
9	25:70	18.8.	S. - ström.	25:69	23.8.	S. - mult.	25:59	16.8.	S - mult.
10	25:59	16.8.	S. - ström.	25:58	23.8.	S. - klart.	25:34	16.8.	S - mult.
11	25:40	15.8.	W. 1 mult.	25:40	20.8.	N. 1 klart.	25:40	15.8.	W - klart.
12	25:40	12.8.	W. 1 mult.	25:40	16.8.	Ö. - mult.	25:39	14.8.	Ö - klart.
13	25:37	14.8.	Ö. 1 klart.	25:42	18.8.	NO. 1 klart.	25:40	14.8.	Ö - klart.

Den 7 Nymåne kl. 1 e. m.